

Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm

Ett arbetsliv i förändring – hur påverkas ansvaret för arbetsmiljön? SOU 2017:24

Kartläggning

Utredningen har haft ett brett uppdrag som omfattat att bland annat kartlägga det moderna arbetslivets utmaningar och analysera om gällande bestämmelser om arbetsmiljöansvar är ändamålsenliga utifrån dessa utmaningar. Saco välkomnar denna kartläggning av det moderna arbetslivet. Vi menar att det finns ett antal relativt nya företeelser på svensk arbetsmarknad där det finns behov av ett bredare och djupare kunskapsunderlag.

För många av Sacos förbundsmedlemmar tillhör det som beskrivs i kapitlet om it-baserat mobilt arbete vardagen och är något vi känner igen väl i det vi kallar det gränslösa arbetet.

De två kapitlen som handlar om arbete via digitala plattformar och egenanställning är naturligtvis av stort intresse. Egenanställningar är en företeelse som försiktigt börjar aktualiseras i rådgivningen hos Sacos förbund där frågor om denna form har dykt upp. Ju mer kunskap vi har desto lättare blir det att ge korrekt information och råd. Utredningen visar dock att det inte är helt lätt att få fram heltäckande och tillförlitlig information om företeelsen egenanställning. En av anledningarna är att det är oklart vad man kategoriserar som ett egenanställningsföretag. Utredningens kartläggning omfattar t.ex. mest de företag som ingår i egenanställningsföretagens branschorganisation men den ger i alla fall en indikation om utvecklingen.

Undersökningen om digitala plattformar är av särskilt intresse då det tidigare funnits begränsad information om vem som arbetar där, hur mycket och med vad. Inte förvånande visade det sig att uppdragen i störst utsträckning är sådana som sker digitalt och inom områden som data/it och adm/ek/jur, vilket är uppdrag som skulle kunna vara aktuella för Sacos nuvarande och potentiella medlemmar. Resultatet pekar på att i nuläget har de flesta detta jobb som en bisyssla men att 18 % arbetar mer än 30 timmar i veckan.

Vi behöver följa utvecklingen för dessa två företeelser för att se hur förutsättningarna förändras över tiden.

Utmaningar

Utredningen har grupperat det moderna arbetslivets utmaningar i tre områden.

1. Den organisatoriska och sociala arbetsmiljön
2. Den delvis förändrade strukturen på den svenska arbetsmarknaden
3. Den oklara ansvarsfördelningen

Den organisatoriska och sociala arbetsmiljön

Angående den organisatoriska och sociala arbetsmiljön instämmer Saco naturligtvis i att detta är en stor och viktig utmaning för framtiden och att det

finns, som utredningen påpekar, goda skäl att prioritera insatser för den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Vi gläds åt att det nu finns en föreskrift på området, AFS 2015:4. Intresset har varit stort under föreskriftens första år men stora förändringar i praktiken har ännu inte kunnat utläsas. Därför är det viktigt att arbetet med och implementeringen av OSA följs och utvärderas ordentligt.

Ett område som Saco särskilt vill lyfta i detta sammanhang är kränkande särbehandling. Saco har tidigare framfört att vi är tveksamma till om skrivningar på området i förskriften AFS 2015:4 är tillräckliga. Saco har länge efterfrågat en bred översyn av problemen och av olika lagstiftning och regelverk med anknytning till mobbning och trakasserier i arbetslivet och önskemålet kvarstår.

Den delvis förändrade strukturen på den svenska arbetsmarknaden

Under utmaningarna som ryms under den delvis förändrade strukturen på den svenska arbetsmarknaden kan man återfinna den ökande andelen och antalet småföretag/egenföretagare. Saco vill betona betydelsen av att samma arbetsmiljoregler ska gälla för samtliga arbetsgivare, stora som små, så att konkurrens inte sker genom sämre arbetsmiljö. Däremot instämmer vi i utredningens resonemang kring att det är viktigt att skapa goda förutsättningar för mindre arbetsgivare att ta sitt arbetsmiljöansvar.

Saco anser att bland annat de regionala skyddsombuden är en bra resurs i att sprida kunskap och starta upp ett fungerande arbetsmiljöarbete på små arbetsplatser.

Den oklara ansvarsfördelningen

Samordningsansvar. Utredningen resonerar om förekomsten av många olika aktörer på samma arbetsplats och betydelsen av att se till att samordningen inte brister. Saco instämmer i detta och vill betona betydelsen av att samordningsansvaret lyfts och tydliggörs i det moderna arbetslivet. Idag finns det ett behov av samordning inte bara i byggbranschen utan även för andra branscher.

Rådighetsansvar. En av de rekommendationer som utredningen ger är att det kan finnas skäl att utreda ett utökat rådighetsansvar i vid mening. Saco sympatiserar med utgångspunkten "att den som faktiskt har de största möjligheterna att vidta åtgärder till skydd för den som utför arbete också ska ha ansvar för detta" (s 235). Saco ställer sig försiktigt positiv till att utreda ett rådighetsansvar i vid mening, men kan samtidigt se stora utmaningar i att få ett sådant att fungera i praktiken i många fall.

Arbetstagar- och arbetsgivarbegreppen i arbetsmiljölagstiftningen

Utredningen resonerar kring möjligheten att se över arbetstagar- och arbetsgivarbegreppen inom ramen för arbetsmiljölagstiftningen för att möta de utmaningar det moderna arbetslivet för med sig. Dels förs ett resonemang kring möjlighet till utvidgning och vidare tolkning av begreppen i samband med bedömning av begreppens tillämplighet. Dels möjlighet att införa en kompletterande regel i arbetsmiljölagstiftningen där det anges vem som, under vissa omständigheter, anses vara arbetstagar respektive arbetsgivare.

Sacos synpunkter är följande. Arbetstagarbegreppet är centralt för arbetsrätten och har i Sverige hanterats organiskt och anpassats efter utvecklingen på arbetsmarknaden genom utveckling i praxis. Enligt rådande ordning görs en helhetsbedömning i det enskilda fallet utifrån fastställda bedömningskriterier. Bedömningskriterierna utvecklas fortlöpande utifrån förändringar på arbetsmarknaden och de 'typiska' anställnings- och uppdragsavtalen som är aktuella. Vilka dessa karaktäristiska är, är en uppgift för rättstillämpningen som kontinuerligt ska granska om bedömningskriterierna är relevanta. Sacos inställning är att denna ordning även fortsättningsvis ska gälla och att någon kompletterande regel och legaldefinition av arbetstagarbegreppet inte bör införas. En legaldefinition riskerar, i motsats mot nuvarande flexibla system, att bli för statiskt och skapa nya gränsdragningsproblem. Detta är något även utredningen konstaterar. Inte att förglömma är att de personer som idag befinner sig i vad som kan anses vara en gråzon mellan arbetstagare och uppdragstagare är en heterogen grupp och vilket gör det svårt att skapa enhetliga, klara och enkla rättsliga kännetecken.

Vad gäller jämställda uppdragstagare enligt 1§ andra stycket MBL anför utredningen att det finns skäl att överväga en ordning där en liknande bestämmelse överförs till AML. Här menar Saco att det saknas en grundläggande och utvecklande analys varför det inte går att ta ställning till vad en sådan ordning skulle innebära och om det finns skäl att införa en sådan ordning. En sådan analys vore dock av intresse.

Regionala skyddsombud

Utredningen föreslår att ett regionalt skyddsombud ska få utses även för ett arbetsställe där arbetstagarorganisationen saknar medlemmar men är eller brukar vara bunden av kollektivavtal med arbetsgivaren på arbetsstället.

Sacos medlemsförbund ser positivt på utvidgningen av tillträdesrätten och Saco tillstyrker därmed förslaget.

Saco bilägger också yttrande från Akademikerförbundet SSR, DIK, Kyrkans Akademikerförbund, Sveriges läkarförbund, Sveriges Ingenjörer samt Sveriges universitetslärare och forskare

Med vänlig hälsning

Sveriges akademikers centralorganisation

Lena Granqvist

Karin Fristedt